

nomsko infrastrukturo in proizvajali zmerno inflacijo, ki spodbuja optimalnejšo uporabo obstoječih proizvodnih zmogljivosti.

Zagovorniki modela oblikovanja kapitala dokazujejo, da negativni učinki vojaških izdatkov na varčevanje in naložbe prevladajo pozitivni modernizacijski in tehnološki učinek na stopnjo rasti. Za razvite zahodne ekonomije pa naj bi veljalo, da imajo stabilno razmerje med vojaškimi izdatki in skupnimi naložbami države.

Plaćilnobilančni model vpliva obrambne porabe na ekonomsko aktivnost dokazuje, da obrambna poraba prikrajša vire in talente najbolj dinamičnim gospodarskim sektorjem, ki praviloma težijo k izvoznim poslom, ti pa povečujejo ekonomsko rast. Torej pretirano obrambno prizadevanje negativno vpliva na ekonomsko rast.

Predstavniki modela tehnološke alokacije zatrjujejo, da izločanje znanstvenih in inženirskih talentov iz civilnega sektorja v vojaško raziskovanje in razvoj (military R & D) negativno učinkuje na inovacije in s tem na razvoj civilnega gospodarstva.

Urednika zbornika opozarjata, da gredo vsi predstavljeni modeli predvsem v smeri iskanja povezave med obrambnimi izdatki in rastjo bruto družbenega proizvoda, le malokrat pa sta omenjeni inflacija in brezposelnost kot posledici obrambne porabe. Tega problema se lotita urednika v prvem poglavju zbornika.

Ne glede na možen vpliv obrambne porabe na ekonomsko aktivnost določene države lahko ta poraba različno vpliva na različne družbene sloje. Namreč, v smislu »zero sum game« pristopa pomeni povečana obrambna poraba zmanjšanje drugih vladnih izdatkov, torej za kulturo, izobraževanje, znanost, socialo ipd.

V nadaljevanju zbornika različni avtorji predstavijo študije primerov posameznih držav (Velika Britanija, Norveška, Japonska, Indija, Južna Koreja, Tajvan, arabske zalivske države), ki se ukvarjajo z vprašanji politične ekonomije obrambnih izdatkov, kot so vprašanja obrambnih izdatkov in gospodarskega razvoja; modeli vojaških izdatkov; naložbe; povezava med varnostjo, razvojem in blaginjo ter povezava med vojaškim bremenom, ekonomsko rastjo in neenakostjo dohodka.

Metaforično se lahko izrazimo, da gre v zborniku za politični in ekonomski odnos

med topovi, maslom in razvojem, ki opozarja, da morajo biti prihodnje študije na tem področju tesneje povezane s teorijo »politične strukture in spremembe« oziroma da je treba preseči induktiven pristop k tej problematiki. To je največji prispevek zbornika, ki pa ima tudi določene omejitve, predvsem kar zadeva »korelacijski koncept«. Korelacije med dinamičnimi vojaškoproračunskimi in ekonomskimi kategorijami namreč varirajo v času in prostoru.

Knjiga E. B. Kapsteina ter zbornik S. Chana in A. Mintza (tako kot tudi mnoga druga dela, ki z različnih vidikov zadevajo obramboslovje) imata poleg svoje vsebinske vrednosti še dodaten učinek, ki na eni strani opozarja na omejitve obramboslovja kot znanstvene discipline v samostojni državi (širjenje obrambnega establišmenta nasproti oženju obramboslovne znanstvene skupnosti), na drugi strani pa kliče v doslej obramboslovno domeno druge discipline, v tem primeru ekonomsko znanost, brez katerih bo akademsko obvladovanje obrambnega establišmenta težavno in premalo učinkovito opravilo.

Marjan Malešič

DANICA FINK HAFNER

Nova družbena gibanja – subjekti politične inovacije

(Znanstvena knjižnica, FDV, Ljubljana 1992)

Trditi je mogoče, da so družboslovna vedenja zelo specifična. Ena izmed njihovih posebnosti je tudi, da zelo hitro zastarevajo. Prav zaradi tega se v družboslovju nenehno izpričuje potreba po novih delih, v katerih morajo avtorji osmišljati že pretečena družbena dogajanja, procese, zakonitosti.

Eno izmed takšnih, omembe vrednih del, ki želi uresničiti pravkar izrečeni smoter, je delo dr. Danice Fink Hafner z naslovom *Nova družbena gibanja – subjekti politične*

inovacije. Delo je v letu 1992 izšlo pri Znanstveni knjižnici FDV v Ljubljani.

Pr eden bomo poskusili prikazati nekatere bistvene vsebine, o katerih je v delu govor, opozorimo na nekatere posebnosti avtoričnega dela.

Delo sicer ni izrecno pisano za učitelje družboslovja. Morajo pa ga ti temeljito poznati. O njem morajo (spre)govoriti v pedagoškem procesu.

Avtorica se v delu loteva obravnave za današnji čas sila aktualnih vsebinskih tematik. Tematik, ki žele celovito osvetliti pojav, imenovan nova družbena gibanja. Pojav, za katerega je mogoče reči, da je subjekt politične inovacije. V delu so tematike obravnavane tako na teoretični kot empirični ravni.

V delu je opredeljen velik del družboslovnega kategorialnega, pojmovnega aparata. Povedano določneje: opredeljene so kategorije, kot denimo – demokracija, družbena gibanja, politična paradigma, politična kultura, vrednote itd. Učitelji družboslovja morajo dobro poznati vsebine navedenih kategorij.

Povedati je še treba, da je delo opremljeno s številnimi referenčnimi viri, ki jih je avtorica uporabila za njegov nastanek. In zelo zaželeno (nujno) je, da so (bi bili) učitelji družboslovja zelo dobri poznavalci tudi slednjega.

O katerih konkretnjših, bistvenih vsebinah je torej v delu govor?

V uvodnem delu avtorica predstavi vzročne motive nastanka dela. Spregovori o analitičnem modelu, ki ji bo koristil pri raziskovalnem delu. Utemeljuje, da so nova družbena gibanja, ki so v sodobnih družbah vzniknila v sedemdesetih letih oziroma na prehodu iz sedemdesetih v osemdeseta leta, izrazila, producirala in hkrati bila proizvod kulturnozgodovinskih sprememb v teh družbah. Izreče, da bo posvetila posebno pozornost eni zvrsti subjektov političnih inovacij – novim družbenim gibanjem. Zastavlja si vprašanje, kakšen pojav so (nova) družbena gibanja? Po katerih značilnostih so »družbena gibanja« in v čem so »nova«? Sodi, da sodobna slovenska družba (kot tudi druge postsocialistične družbe) ni niti tradicionalna niti moderna v izvornem pomenu izraza.

V drugem poglavju se posveča razmišljanje o novih družbenih gibanjih kot subjektih preobrazbe (socialističnega) političnega reda. V tem kontekstu je še posebej smotno

poudariti njeno opozorilo o drugačnosti novih družbenih gibanj. Ta so (tudi) posebej ljala razkrajjanje podložniške politične kulture.

V tretjem poglavju se bralec lahko sreča z avtoričinimi razmisleki o politično-kulturnem in normativnem kontekstu preobrazbe socialističnega političnega sistema v Sloveniji v osemdesetih letih. Seveda ni mogoče zaradi prostorske omejenosti prikazati vseh avtoričinih tovrstnih razmislekov. Opozorimo le, da se je v tem kontekstu (še) zlasti in zelo zanimivo pobliže zadržati pri mnenjih Slovencev o pojavu novih družbenih gibanj pri nas. Avtorica namreč to tematiko obravnava z navedbo številnih empiričnih podatkov.

Četrto poglavje svoje publikacije pa posveča obravnavi politične elite. To obravnava v kontekstu preobrazbe socialističnega političnega sistema na Slovenskem.

V petem poglavju jo nova družbena gibanja zanimajo v vlogi subjektov političnih inovacij na Slovenskem v osemdesetih letih. Pri prikazu pluralnosti novih družbenih gibanj svojo pozornost še posebej osredotoča k enemu izmed takšnih gibanj, ki je na Slovenskem vzniknilo v prejšnjem desetletju. Če ga poimenujemo konkretnje: gre za mirovno gibanje na Slovenskem.

In prav temu namenja svojo globljo raziskovalno pozornost. Torej je še tudi v naslednjem poglavju govor o teh vsebinah.

Te so zdaj še osvetljene na konkretnjši, empirični ravni. Avtorica se zdaj še loteva analize političnega procesa razpravljanja in odločanja o pobudi mirovnikov za legalizacijo pravice do ugovora vesti.

Tako kot lahko za sleherno publikacijo rečemo, da je sestavljena iz uvodnega dela (to je napovedi vsebin, ki jih bo obravnavala), glavnega dela (to je same vsebinske obravnave različnih vsebin) in sklepnega dela (to je sklenitve sinteze vsebinske obravnave), velja izrečeno tudi za publikacijo dr. Finkove. Ta v svojem sklepnem delu še zelo zanimivo govori o posebnostih politične modernizacije na Slovenskem. Kar je tudi v tem kontekstu pomembno, je: avtorica opozarja, da je bilo spreminjanje prevladujoče politične kulture eden najpomembnejših dejavnikov globalne politične modernizacije v našem družbenem prostoru. Spreminjanje politične kulture je potekalo kot prehod od servilne k participativni. Pridajmo

še, da proces spreminjanja politične kulture (njene presnavljanja) v našem družbenem prostoru še ni končan. Še vse preveč so prisotni recidivi politične kulture, ki jo je mogoče (po)imenoovati servilna. To je (bo) nujno preseči.

Upam, da bo ta prikaz vsebin, čeprav je zaradi svoje prostorske omejenosti površinski, marsikaterega bralca prepričal, da bo prebral avtoričino delo. Želim si, da bi bilo med njegovimi bralci tudi zelo veliko učiteljev družboslovja.

Alojzija Židan

G. AMBROSINI

Referendum

Bollati Boringhieri, Torino 1993

Institucija referendumov že dolgo vrsto let privlači pravna in politološka peresa. Tudi slovenska pravna in politološka misel je pred nedavnimi zarezala v to teoretično in politično-izvedbeno izzivno problematiko. F. Grad, D. Zajc, I. Kaučič so 1990. leta v okviru Instituta za javno upravo pri Pravni fakulteti v Ljubljani izdali kratko, a vsebinsko zaokroženo monografsko študijo Referendum in sprejem nove ustave. Vsakdo, ki se ukvarja z referendumom, ni mogel tudi mimo zbornika Referendums (A Comparative Study of Practice and Theory), ki je izšel pri American Enterprise Institute for Public Policy Research v Washingtonu. Italijanski družboslovci, pravniki, sociologi, politologi, statistiki so v letu 1991 pripravili v okviru Societa italiana di studi elettorali (SISE) mednarodni simpozij na temo Demokracija in referendum.

Prav pred nedavnimi pa je v Italiji zagledala luč sveta monografija Giangiulia Ambrosinija Referendum (149 strani). Ambrosini nas že v uvodu svoje študije »začara« s stavkom: »Referendum je postal magična beseda«. Seveda nas branje Ambrosinijeve monografije kaj hitro potisne na realna tla in tako spoznamo, da v instituciji referendumov ni nič magičnega, v referendumu ni nobene

skrivne in neumljive politične moči ali vpliva. Ambrosini ni nikakršen »referendumski gorečnejši«. S hladno pravno logiko nam razkrija možnosti, pa tudi meje referendumov, ki ga vsekakor šteje za pomemben pravni instrument političnega sistema. Z referendumom vrniti politiko državljanu? Ambrosinijev odgovor na to vprašanje ni enosmiselno. Zaveda se tudi drugih mehanizmov in institucij političnega sistema, še zlasti italijanskega političnega sistema, ki je danes s svojo bolno partitokracijo, korupcijskimi aferami in klientelizmom v globoki politični, družbeni in moralni krizi.

Avtor Giangiulio Ambrosini je svojo študijo, v kateri pravni pristop prevladuje nad politološkim, razdelil v pet poglavij: Nastanek referendumov v političnem sistemu Italije; Delovanje referendumov; Izidi referendumov od leta 1970 do danes; Aktualnost in perspektiva referendumov; Odločitve ustavnega sodišča o referendumih. Družboslovno branje Ambrosinijevega Referenduma razkriva tele značilnosti knjige: a) analitično razmišljanje o referendumu kot instituciji neposredne demokracije, b) primerjalno pravni in delno tudi primerjalno politološki pristop, c) zelo ilustrativno zgodovinsko prikazovanje referendumov v Italiji, č) bogato faktografsko gradivo, podkrepljeno s statističnimi analizami, d) umestitev referendumov v splošno italijansko politično prizorišče. Ob vsem tem pa vendar pogrešam bolj poglobljeno analizo delovanja italijanskega parlamenta.

Republiko Italijo čakajo v letu 1993 številni referendumi. Če je včasih kakšen kmetovalec govoril o »hroščevem letu«, italijanski državljan danes lahko govori o letu 1993 kot o »letu referendumov«. Obeta se mu torej malodane politično potratna prava spomladanska sezona referendumov. Italijanski politični sistem, že dolgo časa ujet vsaj delno zastarelo ustavo iz 1948. leta in v sprenevdavo politično voljo političnih strank, bo v kratkem zelo pogosto vabil k referendumskega izjasnjevanju. Izidi referendumov bodo važen mejnik v življenju italijanske republike. Ne nazadnje imam tu v mislih referendum, ki se tiče italijanskega volilnega sistema. Zapletenost volilnih sistemov vodi v ugotovitev, da so referendumska vprašanja v zvezi z volitvami pravzaprav bolj ekspertna (strokovna vprašanja, vprašanja za pravne in politične vedeže), ne pa toliko